

การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ตามแนวปรัชญาโสกราตีส

Solving social conflict according to the Socratic philosophy

พระครูธรรมภาณโกวิท (ประภาส ปรีชาโน) ^๑

พัชรี ศิลารัตน์ ^๒

ประเวช วัฒนาแก้ว ^๓

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองตามแนวปรัชญาโสกราตีส จากการศึกษาพบว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งความขัดแย้งนั้นเกิดจากสาเหตุที่สลับซับซ้อนหลายประการ จนนำมาสู่ความรุนแรงหลายครั้ง ในที่สุดกลายเป็นโศกนาฏกรรม ความวุ่นวายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จนทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา และนำไปสู่การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้น เพื่อเป็นการปรับแนวคิด และสร้างทางเลือกให้กับสังคมในการเผชิญหน้ากับความรุนแรงทางการเมือง โดยการเสนอแนะและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้เป็นทางเลือกในการจัดการความขัดแย้ง ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งได้นำหลักปรัชญาของโสกราตีสมาเป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรมแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองต่อไป

คำสำคัญ: ๑. การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ๒. ปรัชญาโสกราตีส

^๑ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอรัญญิก

^๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการขอนแก่นจังหวัดมหาสารคาม

^๓ สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

This article is intended to study the methods of solving the political conflicts according to the Socrates philosophy. From the study found that political conflicts which conflicts arise from many complex causes until leading to violence many times in the end it became a tragedy. Political turmoil economy and society causing other problems to follow and lead to the loss of life and property. Therefore, in order to adjust the concept and make choices for society in the face of political violence by suggesting and disseminating knowledge about the various violence occurring as an alternative to managing conflicts. Both now and in the future, which has applied the philosophy of Socrates as a tool for creating innovations in resolving political conflicts.

Keywords: 1. Solving political conflicts 2. Socrates philosophy

ความหมายของความขัดแย้ง

ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕

- ขัด เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ทำตามฝ่าฝืน ขึ้นไว้ แย้งกัน ไม่ลงรอยกัน
- แย้ง เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้

ความขัดแย้ง จึงหมายถึง การกระทำที่ไม่ลงรอย ขัดขึ้น หรือต่อต้านกัน ความหมายของคำว่า “ความขัดแย้ง” (Conflict) ประเด็นอื่นๆ ดังนี้

๑. การต่อสู้ การรบพุ่ง การสงคราม
๒. (a) การแข่งขันหรือการกระทำที่ตรงกันข้าม (ซึ่งสืบเนื่องมาจากความต่างกันในเรื่องความคิดเห็น ความสนใจ หรือบุคลิกภาพ)
- (b) ความคับข้องใจ ซึ่งเกิดมาจากความปรารถนาแรงขับ ความต้องการที่ขัดกันทั้งภายในตัวบุคคลและภายนอก

๓. ได้มีผู้รู้ให้ความหมายของคำว่า ความขัดแย้ง

ไว้ต่างๆ กัน ความหมายที่สำคัญๆ มี ดังนี้

ความขัดแย้ง เป็นการต่อสู้ดิ้นรนระหว่างผู้ที่ไม่ลงรอยกัน ทั้งบุคคลหรือกลุ่ม ในด้านความต้องการ ความปรารถนา ความคิด และผลประโยชน์ ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มที่เผชิญหน้าไม่สามารถหาข้อยุติที่เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้

ความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องต้องกัน ระหว่างกลุ่มที่มีความสนใจต่างกัน

ความขัดแย้ง เป็นกระบวนการหนึ่งที่เริ่มต้นเมื่อกลุ่มหนึ่งรับรู้ว่าตนถูกทำลายจากกลุ่มอื่นหรือสื่อเค้าว่ากลุ่มอื่นตั้งท่าจะทำลายตน

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์ที่ทำให้คนตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถจะตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติอันเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้

ความขัดแย้ง หมายถึง สถานการณ์ที่คนมีความเห็นความเชื่อไม่ตรงกัน และตกอยู่ในภาวะ

ที่ไม่อาจจะตกลงหาข้อยุติที่น่าพอใจได้ทั้งสองฝ่าย หากปล่อยปละละเลยไม่หาทางทำความเข้าใจอาจก่อให้เกิดความแตกแยก อิจจาริษา ซึ่งมีผลกระทบไปถึงความเสื่อมโทรมของหน่วยงานได้

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคล ๒ ฝ่าย มีความคิดเห็นหรือความเชื่อที่ไม่ตรงกันและยังไม่สามารถหาข้อยุติที่สอดคล้องต้องกันได้

ความขัดแย้งขององค์การ คือ ความไม่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิก หรือกลุ่มขององค์การ สองกลุ่ม หรือมากกว่าเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับว่าพวกเขาจะต้องมีส่วนร่วมในทรัพยากรที่จำกัดหรืองานต่างๆ หรือพวกเขามีความแตกต่างในด้านสถานภาพ เป้าหมาย ค่านิยม การรับรู้ ทศนคติ ความเชื่อซึ่งแตกต่างกันและไม่เห็นพ้องต้องกัน ต่างก็พยายามแสดงทัศนะของพวกเขาให้เด่นกว่าบุคคลอื่น หรือความต้องการของเขาไม่ได้รับการตอบสนอง

จากความหมายดังกล่าวมา พอสรุปได้ว่า ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขันหรือการทำลายกัน

ปัญหาและที่มาของความขัดแย้งทางการเมือง

ความขัดแย้งในสังคมมีสาเหตุและมีลักษณะอย่างทีกล่าวมาเบื้องต้น เกิดขึ้นได้อย่างไร มีข้อสังเกตว่า สังคมทุกสังคมย่อมหลีกเลี่ยงความขัดแย้งไม่ได้ ความขัดแย้งในสังคมจึงเป็นเรื่องปกติ เป็นแต่เพียงว่าความขัดแย้งดังกล่าวยังสามารถหาข้อยุติได้ในกรอบของกลไกที่มีอยู่สังคมนั้นก็สามารถดำเนินต่อไป หรือตราบท่าที่ปัญหาความขัดแย้งอยู่ในสัดส่วนที่ไม่แพร่กระจายไปทั่วทั้งสังคมจนหาวิธีการหรือกลไกเพื่อยุติ

ความขัดแย้งไม่ได้สังคมนั้นก็สามารถดำเนินต่อไป โดยในภาพรวมจะถือได้ว่าสังคมนั้นยังอยู่ได้อย่างมีความสมานฉันท์ (จรรยา สุภาพ, ๒๕๒๒ : ๖๗) แต่เมื่อใดก็ตามที่ความขัดแย้งถึงจุดที่ไม่สามารถจะแก้ไขเยียวยาได้ ทางเลือกของสังคมก็จะถูกจำกัดลง โดยมีทางออกอยู่สองทาง คือ การพยายามแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี ด้วยการเจรจาหรือไกล่เกลี่ย หรือมิฉะนั้นก็จะต้องแก้ไขความขัดแย้งด้วยการใช้กำลังหรือความรุนแรง ผลที่ออกมาก็คือ การที่ฝ่ายหนึ่งชนะ อีกฝ่ายหนึ่งพ่ายแพ้ ผู้ชนะก็จะสร้างระเบียบการเมืองขึ้นมาใหม่ และถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถจะเอาชนะกันได้ก็อาจจะถึงกับแตกแยกออกเป็น ๒ ส่วน หรือ ๓ ส่วน ของหน่วยชุมชนหรือหน่วยการเมืองใหม่แล้วแต่กรณี

ปรากฏการณ์ที่เกริ่นมาเบื้องต้นสามารถจะเข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้น ถ้ามองในรูปของความเป็นจริงอย่างวัตถุวิสัยของธรรมชาติมนุษย์และสังคมมนุษย์ ในแง่หนึ่ง สิ่งที่เราเรียกว่ามนุษย์หรือสัตว์ประเสริฐนั้นก็คือ สิ่งที่มีมนุษย์กำหนดขึ้นมาเอง ในความเป็นจริง มนุษย์และสัตว์ก็คือ ชีวิตาของสิ่งมีชีวิต ที่มีความคล้ายคลึงกันทุกอย่าง มนุษย์จะต่างจากสัตว์ก็ตรงที่มีสมองที่ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีกว่า มีความจำที่ยาวนานกว่า มีกล่องเสียงที่สามารถสร้างเสียงได้มากกว่าเพื่อใช้ในการสื่อสาร และที่สำคัญมีนิ้ว ๕ นิ้วที่ใช้ประโยชน์อย่างมากในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ อาวุธ รวมทั้งงานศิลปะ การก่อสร้าง ฯลฯ สองมือพร้อมด้วยสิบนิ้วของมนุษย์บวกกับสมองที่มีความฉลาดเฉลียวแหลมทำให้มนุษย์มีคุณภาพเหนือกว่าสัตว์อย่างมาก (สุพิศวง ธรรมพินทา, ๒๕๔๓ : ๔๓)

แต่ถ้าเราจัดมนุษย์เข้าสู่สภาพธรรมชาติ (the state of nature) มนุษย์ก็คือสัตว์ดีๆ นี่เอง

จุดหลักก็คือการแย่งอาหารและที่แย่งเพศตรงกันข้าม เพื่อการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติอันเป็นลักษณะทั่วไปของ สัตว์ แต่มนุษย์มีความก้าวหน้ากว่าสัตว์ในแง่ต้องการสิ่ง ที่ใกล้เคียงกว่า สองสิ่งที่กล่าวมาเบื้องต้นนั้นคือ ต้องการ อำนาจและสถานะมากกว่าสัตว์ (สุพิศวง ธรรมพินทา, อ้างแล้ว หน้า ๕๕) ในส่วนนี้เป็นส่วนของนามธรรม ซึ่งสัตว์ก็มีอยู่ แต่น้อยกว่ามนุษย์มาก ที่สำคัญมนุษย์มี ความชาญฉลาดพอที่จะรู้ว่า การจะอยู่ร่วมกันโดยสันติ และเอื้อประโยชน์ต่อกันนั้น วิธีที่ดีที่สุดก็คือ การสร้าง กลไกเพื่อจะแก้ไขความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันโดยสันติ เอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน พยายามหลีกเลี่ยง ความขัดแย้งด้วยการมีข้อตกลงที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ โดยการสถาปนาขนบธรรมเนียมประเพณี และต่อมาก็ ทำให้เกิดความมั่นคงด้วยการทำให้เป็นต้วบทกฎหมาย โดยมีผลบังคับใช้ เช่น ประเพณีการสู้รบเพื่อมาเป็น คู่ครอง โดยไม่ต้องใช้กำลังเข้าทำการจุดสมาชิกของ ครอบครัวอื่น มีการสร้างกฎกติกาของความสัมพันธ์ใน สังคมมนุษย์ สร้างขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อการ สื่อสารของชุมชนโดยมีการสร้างภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษากาย กิริยามารยาท วัฒนธรรม การได้มาซึ่งอำนาจ รัฐ การควบคุมผู้ใช้อำนาจรัฐ การจัดสรรทรัพยากรที่ดิน ทำกินและทรัพยากรอื่นๆ ของชุมชนเพื่อทุกฝ่ายสามารถ จะได้ประโยชน์ร่วมกัน ฯลฯ

ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวนี้คือการจัดระเบียบ การเมือง ถ้าจะเรียกรวมๆ ก็อาจจะใช้คำว่า วัฒนธรรม (culture) เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงมีความสามารถข้ามจาก สภาพธรรมชาติ (the state of nature) มาสู่ the state of culture ได้ในที่สุด สังคมมนุษย์จึงสามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติ มีความขัดแย้งน้อยที่สุด หรือถ้ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็มีกลไกในการแก้ไขความขัดแย้งนั้นได้

แต่เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดจะต้องเป็นที่ยอมรับ และมีความชอบธรรม โดยมนุษย์ที่เป็นสมาชิกของ ชุมชนทุกคนยอมรับสภาพของนั้น เช่น ประเด็นในเรื่อง ผลประโยชน์ที่ลงตัว ประเด็นในเรื่องอำนาจที่เป็นที่ ยอมรับ ประเด็นในเรื่องความเป็นธรรมของสังคม ประเด็นเรื่องความยุติธรรมในกระบวนการกฎหมาย และศาล และการยอมรับมาตรการ กระบวนการของ การแก้ไขความขัดแย้ง เช่น ความขัดแย้งเรื่องที่ทำกิน ก็สามารถแก้ไขปัญหาด้วยการเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรม ประเด็นประนีประนอมยอมความ เจรจาไกลเกลี่ย จนเอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่ายและทุกฝ่ายพอใจ แต่เมื่อใด ก็ตามที่มนุษย์ไม่สามารถจะยอมรับ the state of culture ได้อีกต่อไป เพราะระบบและกลไกดังกล่าว ไม่สามารถจะแก้ไขความขัดแย้งได้ มนุษย์ที่อยู่ในชุมชน เดียวกันนั้นก็อาจจะข้ามแดนจาก the state of culture ไปสู่ state of nature นั่นคือ การใช้พลังกำลัง และความรุนแรงเข้าแก้ไขปัญห และอาจจะลงเอยด้วยการสูญเสียชีวิต บาดเจ็บทางกายหรือสูญเสียทรัพย์สิน ความขัดแย้งอาจจะยุติลง แต่ในบางกรณีก็เป็นเพียง ชั่วคราวเท่านั้น และกรณีที่เลวที่สุดก็คือ การใช้กำลัง รุนแรงที่ดำเนินต่อยาวนานเป็นปีๆ เช่น ในกรณี สงครามกลางเมืองของอังกฤษ ของสหรัฐอเมริกา ของ สเปนของจีน เป็นต้นแต่ในกรณีที่เลวร้ายที่สุดก็คือแตก เป็นเสี่ยงๆ ของชุมชนการเมืองหรือหน่วยการเมืองนั้น ซึ่งมีตัวอย่างมาแล้วหลายกรณีในประวัติศาสตร์ (สุรพล สุธะพรหม และคณะ, ๒๕๔๗ : ๙๔)

สาเหตุของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งมีสาเหตุหลักๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่สาเหตุที่มีการพูดถึงบ่อยๆ ก็คือการเปลี่ยนแปลงค่านิยม (values) และปทัสถาน (norms) หมายความว่าในสังคมซึ่งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นอาจจะไม่สามารถคงสภาพของการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นอยู่ตลอดไป

ก) ในเบื้องต้นคือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากค่านิยมและปทัสถานที่ต่างกันของคนต่างรุ่นหรือต่างวัย ที่เห็นได้บ่อยครั้งคือระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ในขณะที่คนรุ่นเก่าซึ่งอาจจะมีประสบการณ์พิเศษ ผ่านการต่อสู้ในทางการเมือง รวมทั้งในการทำสงคราม ในการกู้ชาติ ในการกู้เศรษฐกิจ จนนำความสงบสุขมาสู่สังคม บุคคลกลุ่มนี้ย่อมมีค่านิยมและปทัสถานที่ตนมีความเชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งซึ่งถูกต้องและควรดำเนินต่อไป แต่เมื่อเวลาผ่านไป เมื่อคนรุ่นใหม่เกิดขึ้นซึ่งมีโลกทัศน์ ค่านิยมและปทัสถานต่างจากที่เคยมีมาในอดีต ความลงรอยระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าเริ่มจะเป็นประเด็นปัญหา และในทุกสังคมไม่สามารถจะเลี่ยงความขัดแย้งนี้ได้ ซึ่งมักจะออกมาเป็นรูปธรรมในแง่ของพฤติกรรมการแสดงออกในสังคม เริ่มตั้งแต่การแต่งตัว ทรงผม อาหารการกิน การบันเทิง การร้องรำทำเพลง การเต้นรำ บันเทิงต่างๆ เช่น ชนิดของภาพยนตร์ ชนิดของสารคดี ชนิดของรถยนต์ที่ใช้ในการขับขี่ รวมแม้กระทั่งค่านิยมเกี่ยวกับครอบครัว ศาสนา วัฒนธรรมดั้งเดิม กิริยามารยาท ภาษาพูด ความขัดแย้งในลักษณะนี้ไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้เลย แต่จะปรากฏในทุกสังคมตั้งแต่อดีตกาลมาจนถึงปัจจุบัน (จรรุณ สุภาพ, ๒๕๒๒ : ๖๙)

ข) ความขัดแย้งอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมที่เคยเป็นสังคมเกษตรกรรมเมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเกิดขึ้น มีการย้ายถิ่นจากชนบทไปสู่แหล่งที่มีการผลิตสินค้าทางอุตสาหกรรม ที่ตั้งของโรงงานและที่พักของคนงานที่อยู่กันเป็นกลุ่มใหญ่ๆ มีการจัดตั้งเป็นสหภาพ มีการจัดตั้งเป็นชมรม ฯลฯ ย่อมทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสังคมสองส่วน คือ ส่วนของชนบทที่เป็นภาคเกษตร กับส่วนของชุมชนเมืองซึ่งเป็นภาคอุตสาหกรรม สภาวะที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

การเปลี่ยนแปลงในแง่ของประชากร จะมีการย้ายถิ่นจากชนบทเข้ามาสู่ในเมืองมากยิ่งขึ้น รูปแบบการดำรงชีวิตของชนบทและในเมืองต่างกัน ค่านิยมของการอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ที่ต้องมีความเร่งรีบ ตรงต่อเวลา มีความชาญฉลาดในการแก้ปัญหาส่วนตัว ความสัมพันธ์มนุษย์ที่ค่อนข้างจะไม่เป็นกันเอง ยึดผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ฯลฯ จะทำให้บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในเขตเมืองและภาคการผลิตอุตสาหกรรมแตกต่างจากญาติโกโหติกาในหมู่บ้านที่ตนเคยวิ่งเล่น เมื่อตอนเด็ก ความแตกต่างของสังคมสองส่วนนี้นำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยม ปทัสถาน แบบกระสวนของพฤติกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บุคคลที่มาจากประเทศกำลังพัฒนา แต่ไปศึกษาหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศที่พัฒนามากกว่า ก็จะประสบปัญหาที่รุนแรงกว่าที่กล่าวมาเบื้องต้นเมื่อกลับมาภูมิลำเนาเดิมของตน

นอกจากนี้ในภาคอุตสาหกรรมจะประกอบด้วยผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตอันได้แก่เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เจ้าของกิจการบริการขนาดใหญ่ ขณะเดียวกันก็มีผู้ใช้แรงงานและลูกจ้างที่กินเงิน

เดือนจากเจ้าของกิจการ ความขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่ม กลุ่มผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เจ้าของกิจการบริการกับผู้ใช้แรงงานหรือลูกจ้างในเรื่องของค่าจ้างสวัสดิการ ความยุติธรรม เกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในแง่ที่อยู่อาศัย อาหารการกินและจำนวนชั่วโมงของการทำงาน ย่อมจะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งในส่วนนี้ คาร์ล มาร์กซ์ถือว่าเป็นความขัดแย้งของชนชั้น และหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา โดยใช้ความรุนแรงด้วยการลุกฮือขึ้นปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อล้มอำนาจชนชั้นกระฎุมพี (พิน ดอกบัว, ๒๕๓๒ : ๗๖)

ค) ความขัดแย้งในสังคมอาจจะเกิดขึ้นกับการไหลเข้ามาของวัฒนธรรมและอารยธรรมของต่างถิ่น เช่น การเข้ามาเผยแผ่ศาสนาของชาวตะวันตกในเอเชีย แอฟริกาและลาตินอเมริกา การนำความคิดใหม่ๆ เรื่องการปกครองบริหารมาเผยแพร่ให้กับคนพื้นเมือง การนำมาซึ่งสิ่งประดิษฐ์อันเกิดจากวิทยาการสมัยใหม่คือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ย่อมจะมีผลกระทบต่อสังคมต่างๆ ที่รับเอาเทคโนโลยี ในขณะเดียวกันก็จะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ผู้ซึ่งมีศรัทธาในศาสนาอิสลามอาจจะไม่พอใจกับการเข้ามาของบาทหลวงที่เผยแผ่ศาสนาคริสต์ ผู้ซึ่งมีความเชื่อมั่นในศาสนาพุทธและลัทธิขงจื้ออาจจะไม่พอใจกับแนวคิดของคนนอกรีตศาสนา จนนำไปสู่การต่อต้านบาทหลวงและผู้นำถือศาสนาคริสต์ ในญี่ปุ่น ในจีน ในเกาหลี เป็นต้น การนำเข้ามาซึ่งแพทย์แผนใหม่ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อแพทย์ท้องถิ่นที่เรียกว่า หมอผีถือเซ่ทางวู เพราะการเข้ามานั้นไม่เพียงแต่คุกคามวิชาชีพของคนดั้งเดิม แต่ยังกระทบถึงสถานะทางสังคม การยอมรับในเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจอีกด้วย

ง) ความขัดแย้งที่สำคัญก็คือ ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง สงครามโลกครั้งที่สองเป็นความขัดแย้งของลัทธิฟาสซิสต์กับคอมมิวนิสต์ และเสรีประชาธิปไตย และหลังจากการพ่ายแพ้ของลัทธิฟาสซิสต์และกลุ่มฟาสซิสต์แล้ว ก็นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิเสรีประชาธิปไตย จนนำไปสู่ความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศที่เรียกว่า “สงครามเย็น” เป็นเวลาเกือบหนึ่งศตวรรษ แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างใหญ่หลวง รวมทั้งสงครามร้อนด้วย อันได้แก่ สงครามเกาหลี สงครามเวียดนาม สงครามอัฟกานิสถาน สงครามอ่าวเปอร์เซีย และสงครามอิรัก

ในแง่การเปลี่ยนแปลงภายในนั้นมีการต่อสู้ระหว่างลัทธิเผด็จการทหารและลัทธิคอมมิวนิสต์ จนเกิดสงครามกลางเมืองในประเทศจีน และความขัดแย้งที่ใช้กำลังในประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียรวมทั้งประเทศไทย จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางอุดมการณ์นี้ได้นำไปสู่การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงและใช้กำลัง จนหมิ่นเหม่จะเกิดสงครามปรมาณูที่อาจทำลายล้างผลาญโลกได้ทั้งโลก หรือจะยกตัวอย่างความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางศาสนา ซึ่งอาจจะเป็พระเจ้าองค์เดียวกันแต่ตีความต่างกันก็คือสงครามครูเสดในอดีต ที่ทำการรบกันถึง ๑๐๐ ปี

ทั้งความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองและอุดมการณ์ทางศาสนา เป็นความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบไม่เพียงแต่สังคมหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก การแบ่งเป็นค่ายในยุคสงครามเย็นเป็นตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดของผลกระทบที่มาจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนความขัดแย้งทางศาสนานั้นแซมมูเอล ฮันติงตัน

(พิน ดอกบัว, ๒๕๓๒ : ๘๗) ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า The Clash of Civilizations ซึ่งหมายถึงการปะทะกันของอารยธรรม อาจตีความได้ว่าอารยธรรมที่ต่างกันอาจจะเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงอารยธรรมดังกล่าวนี้ตีความได้หลายส่วน ส่วนที่เป็นโลกยุคเก่าที่ไม่อยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทางเศรษฐกิจและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาจจะมี ความขัดแย้งต่อต้านกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ ดังปรากฏ การต่อต้านให้เห็นชัดหลายครั้ง เพราะเชื่อว่าโลกาภิวัตน์จะมีส่วนทำลายสังคมแบบเดิม และนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน ระหว่างคนรวยและคนจน เนื่องจากความแตกต่างทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันส่งผลโดยตรงกับความแตกต่างทางเศรษฐกิจ แต่อีกมุมหนึ่งก็อาจจะมองได้ว่าการปะทะกันของอารยธรรมอาจจะออกมาในรูปของ ผู้ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์เทียบกับศาสนาอิสลาม หรือถึงแม้ไม่มีลักษณะเช่นนั้นโดยตรงก็จะเห็นได้ชัดว่า ความขัดแย้งระหว่างประเทศตะวันตกซึ่งมีความร่ำรวยทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งพันธมิตรของตนกับ ประเทศในตะวันออกกลางหลายประเทศ ซึ่งนับถือ ศาสนาที่ต่างจากประเทศตะวันตก ก็อาจจะเป็นตัวอย่ างของการปะทะกันระหว่างอารยธรรมได้ แต่แซมมูเอล เองได้เคยปฏิเสธว่าสิ่งที่เขาพูดถึงมิได้หมายถึงการ ปะทะกันระหว่างคริสต์เทียบกับอิสลามในลักษณะ สงครามศาสนา (หลวงวิจิตรวาทการ, ๒๕๑๐ : ๘๔)

จ) ความขัดแย้งที่เกิดในสังคมอาจจะเกิดขึ้น ระหว่างสังคมต่างเผ่า ต่างเชื้อชาติ เช่น การคืบคลานเข้า มาของลัทธิล่าอาณานิคม ย่อมนำไปสู่การต่อสู้ด้วย พละกำลัง แต่หลังจากที่มีการจัดระเบียบระหว่าง เจ้าอาณานิคมหรือเมืองขึ้น สังคมก็อาจจะดำเนินไปได้

ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และผลสุดท้ายก็หนีไม่พ้นที่จะนำไป สู่ความขัดแย้งของการเรียกร้องเอกราชด้วยการใช้กำลัง และถึงแม้จะได้รับเอกราชแล้วความไม่สามารถที่จะ ตกลงในเรื่องการจัดสรรอำนาจและตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรมอันมีผลมาจากประวัติศาสตร์ รวมทั้งการปกครองโดยลัทธิล่าอาณานิคมก็อาจจะนำไป สู่สงครามกลางเมือง และหน่วยการเมืองนั้นแตกเป็น เล็กๆ ดังตัวอย่างของซิมบูทวีปที่แตกเป็นอินเดีย ปากีสถาน และต่อมาคือบังกลาเทศ ตัวอย่างของการ แตกหน่วยการเมืองเนื่องจากเกิดการแตกของหน่วย ใหญ่ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้ก็คือ การล่มสลายของสหภาพ โซเวียตออกมาเป็นหลายประเทศ

ฉ) แต่ความขัดแย้งที่สำคัญในสังคมก็คือ ความขัดแย้งที่ระบอบการเมืองที่มีอยู่เดิม ที่คนกลุ่ม หนึ่งอยู่ในฐานะเหนือกว่าทั้งในแง่ทรัพยากร สถานะ ทางสังคมและอำนาจ (wealth, status and power) โดยคนกลุ่มใหญ่เป็นคนที่อยู่ในชนบท หรือเป็นคนชั้นล่าง ซึ่งมีความด้อยกว่าคนกลุ่มเล็กๆ ซึ่งอยู่บนยอดปิรามิด ในทรัพยากร สถานะทางสังคมและอำนาจดังที่กล่าว มาแล้วนั้น อาจจะประสบปัญหาความขัดแย้งเมื่อเกิด ความเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ว่า เมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจจากเกษตรมาสู่ อุตสาหกรรม ซึ่งย่อมส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงในด้าน อื่นๆ ของสังคม เช่น การขยายตัวของการศึกษา ของ ชุมชนเมือง ของการสื่อสาร ของสื่อมวลชน ที่สำคัญคือ การเกิดองค์กรจัดตั้งที่เป็นสหภาพ การขยายตัวของการ คมนาคมและการขนส่ง การรับข่าวสารข้อมูล และการ ได้รับความรู้โดยอาศัยวิทยาการใหม่ๆ จะนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งทั้งในทางเศรษฐกิจและทาง

สังคม สภาวะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้แฮมมูเอล ฮันติงตันกล่าวไว้ว่าเป็นสภาพของ social mobilization ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นก็จะส่งผลกระทบอย่างแรงต่อสังคม (จางค์ ทองประเสริฐ, ๒๕๑๔ : ๑๐๒) โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสมาชิกของสังคมนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในด้านต่างๆ จะนำไปสู่ความตื่นตัวทางการเมือง โดยจะมีการเรียกร้องให้มีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิที่จะได้ประโยชน์จากทรัพยากรของประเทศชาติ ที่ยุติธรรมมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงทางอาตมันทางการเมือง (political self) ของคนในสังคม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงจากการเป็นประชากรกฎหมาย หรือประชาชนทั่วๆ ไปที่มีสัญชาติประเทศนั้นมาเป็นประชากรทางการเมือง โดยตั้งคำถามว่า ตนเองเป็นใคร มีสิทธิมากน้อยเพียงใด เป็นเจ้าของประเทศด้วยหรือไม่ และในฐานะเจ้าของประเทศควรจะมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีหรือไม่อย่างไร มากน้อยเพียงใด ที่สำคัญคือ การต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบการเมืองแบบเปิด (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ๒๕๔๓ : ๗๙-๘๐)

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนี้ แฮมมูเอล ฮันติงตัน กล่าวว่า เป็นความจำเป็นทางการเมือง (political modernization) เมื่อมีความจำเป็นทางการเมืองเกิดขึ้นจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทางการเมืองที่มีอาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม มีกิจกรรม มีการแสดงออกในสถาบันทางการเมือง หรือในกลไกทางการเมืองของรัฐ เริ่มตั้งแต่การออกกฎหมาย การวางนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ ฯลฯ การสร้างสถาบันและกลไกเหล่านี้ คือ การพัฒนาการเมือง (political development) ฮันติงตัน กล่าวว่า เมื่อความจำเป็นทางการเมืองอยู่ในระดับสูง เช่น อยู่ในขั้นบวก ๔ ตัว

แต่การพัฒนาทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำคือบวก ๑ ตัว ก็จะเกิดการเสียดุลระหว่างการพัฒนาทางการเมืองกับความจำเป็นทางการเมือง ผลสุดท้ายก็จะนำไปสู่การผุ่ร่อนทางการเมือง (political decay) โดยใช้ความรุนแรงเข้าแก้ปัญหาจนถึงขั้นเกิดจลาจลและสงครามกลางเมืองได้ (จรรยา สุภาพ, ๒๕๒๒ : ๘๒)

ทางออกของปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง

กลุ่มนักวิชาการ และผู้ที่ปรารถนาให้ความสมานฉันท์เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ได้มีความพยายามหลายครั้ง เพื่อนำเสนอให้มีกระบวนการรับฟังกันและกันด้วยใจที่ไร้อคติ (Dialogue) แต่ก็พบกับความล้มเหลวเช่นกัน ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะ (วิทยากร เชียงกุล, ๒๕๔๘ : ๘๗-๘๗)

๑) แกนนำของคู่ขัดแย้งไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อการเจรจา ตามแนวทางสันติวิธี

๒) ต่างฝ่ายต่างใช้สันติวิธี เป็นคำพูดที่สวยหรู ต่อภาพลักษณ์ฝ่ายตน แต่แท้จริงไม่สามารถปฏิบัติตามได้เลย เพราะสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า สันติวิธี คือ กิเลสและความไม่มุ่งเอาชนะกัน โดยขาดการคิดถึงประชาชน ผู้บริสุทธิ์ที่ต้องมาเดือดร้อนจาก สถานการณ์อันเลวร้ายที่พวกเขาไม่ได้ก่อขึ้น นั่น คือ ปราบปรามการฉ้อโกง การลั่นไกถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

๓) การไม่ยอมรับกฎ กติกา ตามแนวทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทำให้มีแก๊งลัทธิเสรีภาพ แต่ขาดการคำนึงถึง ภราดรภาพ (Fraternity) คือความเป็นพี่เป็นน้องกัน มนุษย์ทุกคนจะต้องมีความเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันดุจพี่น้อง ความเป็นพี่เป็นน้องเป็นสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้มนุษย์ คือ การไม่เน้นผิวพรรณหรือ เผ่าพันธุ์

๔) การสื่อสาร และการให้ข้อมูลแก่สังคม มีการบิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน จนทำให้คนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือคนไม่มีสิทธิ์ถือว่าเป็นฝ่ายใด จะเกิดความสับสน และในที่สุดจะนำมาซึ่งการถูกแทรกแซงและบ่อนทำลายความมั่นคงและความสามัคคีในชาติได้

๕) ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ต้องถามใจตัวเองให้ชัดเจนว่า “พวกท่านทั้งหลายรักชาติ รักแผ่นดินนี้อย่างแท้จริงหรือไม่” เพราะนั่นหมายถึง เราจะค้นหาทางออกที่เป็นจุดหมายร่วมกัน ที่ต่างฝ่ายต่างชนะ นั่นคือประเทศชาติชนะ มิใช่ใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งชนะ (ประยงค์ สุวรรณบุบผา, ๒๕๔๑ : ๕๖-๕๗)

ถ้าการตัดสินใจแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย ขาดเป้าหมายที่เป็นผลประโยชน์ชาติร่วมกันอย่างแท้จริงแล้ว ทุกอย่างจะพบทางตัน แต่อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาในสังคมไทยตลอดระยะกว่า ๔-๕ ปีที่ผ่านมา มีท่าทีว่าจะคลี่คลายลงไปมาก เห็นได้จากกลุ่มประชาชนที่เป็นชนชั้นกลาง ได้รวมพลังผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต ออกมาแสดงจุดยืนและมีอีกหลายกลุ่มได้ออกมาเสนอทางออก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวไทยได้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นในระดับหนึ่ง เพราะประชาชนสามารถรวมตัวกันเพื่อตอบโต้การใช้ความรุนแรง หรือมีการเรียกร้องให้ตำรวจไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์” (สุรพล สุยะพรหม และคณะ, ๒๕๔๗ : ๖๔) ทำให้คู่ขัดแย้งหลักต้องทบทวนวิธีการต่อสู้ เรียกร้องใหม่หลายครั้ง

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา

๑. ในภาวะการณ์แก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนเสนอให้มีการ “เจรจาตามแนวทางสามเสวนา” มิใช่การเจรจาต่อรอง เพื่อกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมในการยุบสภา แม้ว่าการยุบสภาจะมีใช้การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ตรงกับสาเหตุที่แท้จริง แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการแก้ไขในภาวะวิกฤติซึ่งอาจจะคิดว่าไปสนับสนุนข้อเสนอของ นปช. ก็จริง แต่ผู้เขียนเห็นว่าการคืนอำนาจให้ประชาชนเป็นคนตัดสินใจ เพราะคนส่วนใหญ่ทั้งประเทศ เป็นเจ้าของสิทธินี้ มิใช่เฉพาะกลุ่มที่ประท้วงเรียกร้อง พวกเขาจะได้ใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งถือว่าเป็นการยอมรับกฎ กติกาตามรัฐธรรมนูญร่วมกัน

๒. ควรจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติ (เฉพาะกิจ) เพื่อรักษาการณ์ ช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้งใหม่ เพื่อลดความ “ไม่ไว้วางใจ” ของฝ่ายที่ขัดแย้งกันลงไป และองค์กรกลาง เช่น กกต. ต้องจริงจัง ต่อการจัดเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ ยุติธรรมและถึงแม้ว่าบางฝ่ายอาจจะโต้แย้งว่า “มีการซื้อเสียง” ด้วยอำนาจเงินเข้ามาอีกได้ ข้าพเจ้ายอมรับว่า “การซื้อเสียงมีจริง” แต่จากการออกมาแสดงพลังของคนกลุ่มต่างๆ ที่ เป็นคนจากชุมชนเมืองและนิสิต นักศึกษา นักวิชาการ รวมทั้งการเสนอสื่อที่สร้างความเป็นกลาง มีการตรวจสอบการทุจริตเข้มแข็งมากขึ้น เชื่อว่า “อำนาจเงินจะเบาบางลง” และจากบทเรียน การสูญเสียของชาติครั้งนี้จะทำให้คนอีกจำนวนมากเกิดการพิจารณาพิเคราะห์สรรหาทางการเมืองที่ถี่ถ้วนมากขึ้น (ประยงค์ สุวรรณบุบผา, ๒๕๔๑ : ๔๗)

๓. เสนอแนะให้มีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญ คือ “ความสัมพันธ์ปัจจัยแห่งความขัดแย้งทางการเมืองไทยในมิติของพลังชุมชนจากชนบทต่อการขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงการเมือง การปกครองไทย” เพราะจากบทเรียนของความขัดแย้งและการก่อความรุนแรงทางการเมืองที่ผ่านมาทำให้เราได้เห็นถึงความขัดแย้งทางการเมืองไทยในระดับชาติมาก เกี่ยวข้องกับพลังการระดมคนของผู้นำชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเสนอให้มีการศึกษาเป็นทีมจากนักวิชาการหลายสาขา มาบูรณาการ เพราะการยึดมั่นในวิธีการเก่าๆ ทั้งที่ปัจจัยต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ย่อมทำให้เราย่ำอยู่กับที่ และพบจุดจบในที่สุด

๔. ควรมีการถอดบทเรียนกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อการเรียนรู้และหาทางป้องกันความขัดแย้งในอนาคต

๕. การปฏิรูปสื่อสารมวลชน และจริงจังจัดระเบียบสื่อให้มีจริยธรรมที่ดี และมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง

๖. การปฏิรูปการเมือง ไปพร้อมๆ กับการปฏิรูประบบราชการเป็นวาระแห่งชาติ

๗. การใช้บทบาทของผู้นำชุมชนในระดับท้องถิ่น ในการสร้างความสมานฉันท์ตั้งแต่ระดับชุมชน และเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ทศนคติ ค่านิยม และความเข้าใจที่ถูกต้องของแนวทางสันติวิธี ซึ่งสามารถปฏิบัติได้จริง โดยความร่วมมือกับกระทรวงยุติธรรม ในกระบวนการยุติธรรมชุมชน และผ่านทางกรมการปกครองในการเจรจาไกล่เกลี่ยในระดับอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อสร้าง

การเรียนรู้ถึงบทเรียนความเสียหายจากการประท้วงและการใช้ความรุนแรงจากอดีตที่ผ่านมา ทั้งนี้ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สถานการณ์ความรุนแรงใน ๒ ปีที่ผ่านมาจะกลายเป็นครูที่เก็บไว้สอนเยาวชนรุ่นหลังให้ศึกษาเรียนรู้ เพื่อมิให้กงล้อแห่งประวัติศาสตร์ความแตกแยกในสังคมไทยได้เกิดขึ้นอีก ดังเช่นที่ไทยเราเคยเสียกรุงศรีอยุธยาไปเพราะคนไทยแตกความสามัคคีกันเอง (วิทยากร เชียงกูล, ๒๕๔๘ : ๗๑) ความสำเร็จจะบรรลุผลได้ควรเริ่มตั้งต้นในระดับชุมชน โดยผ่านผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ ผู้นำชุมชนนั่นเอง

ปรัชญาโสคราติสกับการแนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้ง

๑. มนุษย์กับรัฐ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์คือ กำเนิดของรัฐ มนุษย์ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ รัฐเป็นสิ่งที่ดีและจำเป็นเพราะรัฐเป็นแหล่งที่คนสามารถพบกับชีวิตที่ดีและสามารถเรียนรู้คุณธรรมจากเพื่อนร่วมสังคม

๒. กฎหมายแห่งรัฐ

๒.๑. กฎหมายคือกลไกของรัฐที่ส่งเสริมและปกป้องให้มนุษย์ มีชีวิตที่ถูกต้อง

๒.๒. คุณค่าของกฎหมาย การบัญญัติกฎหมายจะต้องทำด้วยความรอบรู้และฉลาด

เพื่อให้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำรงคุณธรรมของสังคมอย่างแท้จริง ดังนั้นปราชญ์จึงควรเป็นผู้กำหนดกฎหมาย

๒.๓. ราชาปราชญ์ คือ ผู้ปกครองที่ดีตามแนวคิดของโสคราติส “ปราชญ์” เป็นบุคคลที่มีความรู้ จึงเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและส่งเสริมให้ประชาชนทำดี

๑) โสกราตีสใช้กระบวนการแสวงหาความรู้โดยวิธีวิภาษวิธี (Dialectic) คือ การตั้งปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาไปเรื่อยๆ รวมทั้งหาข้อคัดค้านมาหักล้างกัน จนหาคำตอบว่าสาเหตุนั้นเกิดขึ้นจากอะไร

๒) สนใจค้นคว้าอยากรู้อะไรมนุษย์เกิดมาต้องการอะไร และพบว่ามนุษย์เกิดมาต้องการความสุข แล้วมนุษย์ทุกคนก็ต้องการความสุขที่ต่างกัน หากความสุขที่ได้มาจากความสุขจิต ความสุขนั้นจะดี คนมีความสุขกับการกระทำนั้น แต่หากความสุขนั้นได้มาจากสิ่งมิชอบ โดยกระทำสิ่งไม่ดี พอการกระทำปรากฏขึ้นมานั้น ความสุขของคนก็จะหายไป

๓) หากกระทำดี ชีวิตก็มีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า “การทำความดีอย่างมั่นคง จะทำให้มีความสุขอย่างยั่งยืน” ความรู้เกี่ยวกับความดีสามารถปลูกฝังให้เกิดการเรียนรู้ได้ สังคมสามารถหล่อหลอมให้คนเกิดการเรียนรู้ที่จะทำได้ แล้วความรู้เกี่ยวกับความดีนั้นทำให้คนเกิดคุณธรรม แล้วสังคมก็จะเกิดความสุขด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะนักการเมืองหากมีคุณธรรม จะทำให้เกิดคุณธรรมทางการเมือง (Political Virtue) ปกครองหรือใช้อำนาจโดยธรรมจะทำให้ประชาชนมีความสุข มีชีวิตที่ดี

คุณธรรมทางการเมือง ๕ ประการ ตามแนวคิดของโสกราตีส

๑. ปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความดี เช่น คนเราเกิดมาต้องรู้ว่าพ่อแม่ที่ดีเป็นอย่างไร การเป็นลูกที่ดีเป็นอย่างไร การเป็นครูและ

นักเรียนที่ดีเป็นอย่างไรและการเป็นนักปกครองที่ดีหากคนเรารู้เกี่ยวกับความดีและกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความดี เขาเชื่อว่าสังคมจะสันติสุข

๒. ความกล้าหาญ (Courage) เป็นความกล้าหาญในการรักษาความถูกต้อง และความดีงามของสังคม ผู้ปกครองต้องกล้ายืนหยัดในความถูกต้อง ไม่ใช่เข้าข้าง ยอมจำนนต่อคนชั่ว ดังนั้น ในการรักษาความถูกต้อง ต่อสู้กับความชั่ว บางครั้งต้องเสี่ยงถึงชีวิต แต่โสกราตีสบอกว่าถึงเสี่ยงก็จำเป็นต้องสู้ ต้องยืนหยัดเพื่อให้คนทุกคนในสังคมพร้อมที่จะต่อสู้ด้วยกัน มิฉะนั้น คนชั่วจะครองเมือง (พิน ดอกบัว, ๒๕๓๒ : ๑๑๒)

การเผยแพร่คุณธรรมในลักษณะนี้ ซึ่งเป็นการตอบโต้คนชั่ว จนถูกสมาชิกสภานครรัฐเอเธนส์บางส่วนกล่าวหาว่า โสกราตีสพยายามเผยแพร่คำสอนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อพระเจ้า แล้วนำเข้าไปไต่สวน และถูกตัดสินให้กินยาพิษตาย หลายคนบอกให้หนีแต่เขาก็ไม่หนีเพราะต้องการแสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญ มิใช่เป็นคนขี้ลาด เสียชื่อต่อวงศ์ตระกูล แต่ในสังคมไทยมีการปลูกฝังให้คนเรารู้จักเอาตัวรอดดังคำสุภาษิตไทย เช่น รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี อยาแกว่งเท้าหาเสี้ยน ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด คนไทยขาดการยืนหยัดในการต่อสู้ต่อสิ่งชั่ว สิ่งที่ไม่ถูกต้อง (กิริติ บุญเจือ, ๒๕๒๐ : ๑๐๒) เพราะเกรงกลัวต่อสิ่งเหล่านั้นว่าจะส่งผลไม่ดีมาถึงตนเอง

๓. การควบคุมตนเอง (Temperance) คือ การควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของความโกรธ ความโลภ ความหลง นักปราชญ์เชื่อว่าทุกคนเกิดมามีสิ่งเหล่านี้ติดตัวมา แต่ทุกคนมีความแตกต่างกันในเรื่องของการควบคุมตนเอง และการยับยั้งชั่งใจ หากยับยั้งชั่งใจได้มาก ก็แสดงว่ามีคุณธรรมสูง

๔. ความยุติธรรม (Justice) คือ ธรรมที่ยิ่งใหญ่ในการปกครอง หากผู้นำมีความยุติธรรม ก็จะมีแต่คนดีอยู่ใกล้ๆ ผู้นำก็จะไม่เดือดร้อน มีคนคอยเกื้อหนุนช่วยเหลือ

๕. การปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา (Piety) คือ การกระทำความดี และการยกย่องคนดี ดังนั้น ผู้นำก็ควรทำดีเพื่อเป็นแบบอย่างให้ประชาชนเอาอย่าง และต้องรู้จักยกย่องความดีด้วย เพื่อให้คนที่ทำดีมีกำลังใจในการกระทำความดีต่อไปเพื่อสังคม

สรุปแนวคิดปรัชญาโสกราตีส

๑. เป้าหมายแห่งชีวิตมนุษย์ มนุษย์เกิดมาต้องการอะไร ก็คือความสุข หากคนเราทำดี ชีวิตก็จะมีความสุข

๒. ความรู้เกี่ยวกับความดี ปราชญ์เป็นผู้มีความรู้จึงเป็นผู้มีคุณธรรม เพราะปราชญ์เป็นผู้ที่ใฝ่รู้แสวงหาสิ่งดี ละเว้นความชั่ว ฉะนั้น จึงควรให้ปราชญ์เป็นผู้นำประเทศ ปกครองประเทศ สังคมจะได้มีแต่สันติสุข แล้วยังส่งเสริมให้ประชาชนทำดี ประพฤติปฏิบัติดี สังคมก็จะเป็นสังคมที่ดี

แนวคิดการปกครองของโสกราตีส “ราชาปราชญ์” ให้ปราชญ์เป็นผู้ปกครอง เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย ด้านบริหาร และมีอำนาจในการตัดสินคดีต่างๆ สังคมจะมีความสุข เพราะปราชญ์จะทำแต่สิ่งดีๆ และส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรม ดังนั้นการเมืองไทยขาดคุณธรรม ไม่ใส่ใจเรื่องความดี มีค่านิยมที่ไม่ดี ทำให้สังคมเรามีแต่ปัญหาขาดการพัฒนา

สรุปข้อคิดตามทัศนะของโสกราตีสที่สอดคล้องกับพื้น ดอกบัว ที่ว่า “ความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ แต่ต้องเป็นไปด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการรับฟังกันด้วยใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้คิดถึงว่า ถ้าคนไทยไม่รักกันแล้ว ชนชาติใดในโลกนี้จะรักพวกเราด้วยความบริสุทธิ์ใจ”

เอกสารอ้างอิง

- กীরติ บุญเจือ, (๒๕๒๐). **แก่นปรัชญากรีก**. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- จรรยา สุภาพ, (๒๕๒๒). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ, (๒๕๑๔). **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ**. พระนคร : แพรววิทยา.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา, (๒๕๔๑). **รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- พิน ดอกบัว, (๒๕๓๒). **ปวงปรัชญากรีก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วิทยากร เขียวกุล, (๒๕๔๘). **ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด.
- สุพิศวง ธรรมพันทา, (๒๕๔๓). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ภูมิไทย.
- สุรพล สุธะพรหมและคณะ, (๒๕๔๗). **ปรัชญาการเมือง**, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์, (๒๕๔๓). **แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศยาม.
- หลวงวิจิตรวาทะการ, (๒๕๑๐). **ศาสนาสากล**. พระนคร : ลูก ส.ธรรมภักดี.

